

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

12 Mart'ı emperyalizmin bir etkinliği olarak gören ve dönemin gözde deyimiyle, ekonomik açıdan 'take off', havalanış noktasına geldiğine inanılan NATO'nun ileri karakolu bulunduğu yerde tutmanın bir 'manipülasyonu' diye algılayan

'komplo teorisi' kuşkusuz belli ölçüde doğrudur. Bununla birlikte bir başka önemli neden özellikle 1965-1971 arasında hızla gelişen gerek meşru (TİP) gerekse gayrimeşru sol etkinliktir. Bu oluşum, Amerika karşıtlığını yaygın bir politikaya dönüştürmüş, gençliği etrafında toplamıştır. Soğuk Savaş'ın yıldırıcı koşulları içinde, Küba ve Vietnam olaylarıyla ve bütün Avrupa'yı ve Amerika'yı sarmış radikal istemlerle başı ağrıyan 'süper güç'ün özellikle işin bu yanından etkilenmesiye daha akla yatkın bir olgudur. Üstelik, Kissinger'in 'domino kuramı' akılları büsbütün karıştırmaktadır. Türkiye'de başlayacak bir sol oluşumun bütün dengeleri altüst edeceği varsayılmaktadır.

Ne var ki, 12 Mart, ekonomiyi ve bu nedenselliği hızla aşip rolünü 1) demokrasi, 2) Türkiye'nin tarihsel politik yapısını yeniden biçimlendirmekte oynamıştır.

12 Mart Muhtırası (2)

Gerçekten de, Türkiye, Demirel hükümetinin, parlamentoda sayısal üstünlüğü olmasına karşın iktidardan uzaklaştırılmasıyla sonu belirsiz bir maceraya sürüklenmiştir. Çünkü, böylece, 12 Mart muhtırasını veren/verdiren kesimlerin beklentisi boşa çıkmıştır. Demirel, gerek parlamentodaki niceliksel üstünlüğünü, gerekse iç siyasetteki denge ilişkilerini kullanarak, çok kısa bir süre sonra, hem içinde bulunduğu kabinelere başbakan tayin etmiş/ettirmiş, hem de onlara ne yapıp yapmaması gerektiğini bildirmeye başlamıştır. Bu, dediğim gibi, son derecede doğaldı; çünkü, parlamentoda (üstelik, o dönemde hem Meclis hem Senato vardı ve AP ikisinde de çoğunlukta) gücü elinde bulunduran bir partinin yok sayılarak bir iktidar kurulması mümkün değildi; nitekim olmadı da.

Öte yandan, kısa bir süre sonra, AP'yle muhtıra kanadının yolları başka bir düzlemde kesişti. Bu, demokrasi anlayışıydı.

12 Mart'a gelinceye kadar yaşanan ve belki de darbenin en önemli gerekçesi olarak gösterilen toplumsal karışıklık hemen herkesin başını ağrıttı, buna karşılık AP ve Demirel bütün sorunların kaynağı olarak 1961 Anayasasını gösteriyordu. Onlara göre Anayasa'nın özgürlük anlayışı çok geniş ve kuvvetler ayrılığı ilkesi, yürütmenin

etkinliğini kısıtlıyordu. Anayasa değiştirilmeliydi.

İşte, Erim, başa biraz da bunun için getiriliyordu; çünkü, bir anayasa hukuku profesörü olmasına karşın, 'Gerektiğinde hürriyetlerin üstüne şal örtülebilir' diyebilmiş ve demokrasi anlayışını öylelikle ortaya koymuştu. O amacı güden bir ara rejimin bundan daha uygun bir başbakan bulması olanaksızdı. Öyle oldu ve kısa bir süre sonra 1961 Anayasası, AP'nin destek oylarıyla değiştirildi, budandı. Dolayısıyla, rejim değişikliği bir anlamda parlamentoya yaptırılmış oluyordu ki, 12 Mart olgusunda unutulmaması gereken budur. Nitekim, bu iktidar boşluğunu ve o boşlukta gelişen çarpık demokrasi anlayışını Türkiye asla aşamayacak ve bütün bir 1970'leri bir iç savaşla yitirecek, sonra da o yarım kalmış projeyi tamamlaması için 12 Eylül'e aktaracaktı.

Buraya eklenecek son husus sınıfsal dengelerdir. AP'nin o güne dek sürdürdüğü ekonomi politikası taşra burjuvazisinin sanayi burjuvazisine doğru gelişmesini amaçlıyordu. AP, Anayasa değişiklikleriyle bu kesimin tedirginliğini de ortadan kaldırmış oluyordu.

İkinci husussa, CHP'de ortaya çıkan ve hiç beklenmeyen, Türk toplumsal yaşamını da o günden sonra geriye dönüşsüz biçimde etkileyen patlamadır.

Ne olduğunu cuma günü irdeleyelim.